

Ξεφυγᾶ ἀργὰ ἀργὰ ὁ χειμὼν, ἔρχεται γρηγορῶτερα ἀπὸ ἄλλοτε ἢ ἄνοιξις, προαναγγέλλεται ἐνωρίτερα ὁ διασκορπισμὸς τοῦ παρακολοῦθῆ τὸ θέρος τῶν Ἀθηῶν, καὶ ὅμως δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἰσχυρισθῆ κανεὶς ὅτι ἔγινεν μία γενναία κίνησις, ἐπιστημονικὴ, καλλιτεχνικὴ ἢ φιλολογικὴ. Αὐτὴν τὴν ἐποχὴν γύρω μας τὸ πνεῦμα δείχνει τὴν ἐκλεκτωτέραν του παραγωγὴν. Ὅλα τὰ θέατρα ἐργάζονται, ἡ μουσικὴ παράγει ἀφθονώτατα, ἡ ποίησις καὶ ἡ φιλολογία παρουσιάζουν τὰς προόδους των, ἢ τὰς προσπαθείας των. Εἰς τὴν Ἑλλάδα λείπει ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν τὸ διανοητικὸν κοινὸν καὶ ἀραιώνονται ἐκεῖνοι πρὸς τοὺς ὁποίους ἀπευθύνεται ὁ ποιητὴς καὶ ὁ καλλιτέχνης, καὶ στενεύουν καθημερινῶς περισσότερον τὰ ὄρια τῶν πνευματικῶν ἐπιπέδων. Ὅλοι πείθονται ὅτι περνοῦμεν μίαν ἐποχὴν μεταβατικὴν ἢ ὁποία εἶναι ἀφόρητος εἰς ἐκείνους τοῦ περνοῦν. Διότι αἱ μεταβατικαὶ ἐποχαὶ ἔχουν μόνον θύματα καὶ μάρτυρας. Δὲν ἔχουν οὔτε τὴν μέθην ἐνὸς θριάμβου οὔτε τὴν χαρὰν μιᾶς νίκης. Ἐχουν μόνον τὴν πίκραν τῆς κατακρίσεως ἀπὸ τοὺς ἀμαθεῖς καὶ τοὺς ἀνικάνους, καὶ τὴν ἀπογοήτευσιν τῆς ἀδιαφορίας.

Καὶ ὅμως ὑπάρχουν οἱ ἄνθρωποι τοῦ ἐργάζονται ἐπίμονοι, ἀκράτητοι καὶ ἀκούραστοι. Δὲν ὑπάρχει ἴσως τόπος εἰς τὸν ὁποῖον νὰ γίνεταί τὴν ἔργασίαν διὰ τὴν ἰδέαν ὅση γίνεταί εἰς τὴν Ἑλλάδα. Δέκα δέκα-πέντε ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι ἐστερεώθησαν καλὰ εἰς τὴν κοινὴν ἐκτίμησιν, προχωροῦν ἀδιάφοροι εἰς τὴν γύρω ἀδιαφορίαν, ἄτρωτοι ἀπὸ τὴν κατάκρισιν τῶν πολλῶν.

Εἰς τὸ θέατρον, εἰς τὴν ποίησιν, εἰς τὴν μουσικὴν, εἰς τὴν ζωγραφικὴν, εἰς τὴν φιλολογίαν, γίνεταί ἔργασίαν μόνον διὰ τὴν ἰδέαν. Οἱ ἐργάται τῆς δὲν περιμένουν τίποτε ἀπὸ κανένα. Ἡ αὐτὴ δὲν γνωρίζει ἂν ὑπάρχη πνευματικὴ ἔργασίαν εἰς τὸν τόπον καὶ ἐρωτᾷ ἕνα βιβλιοπώλην διὰ νὰ μάθῃ πῶς πηγαίνει ἡ πνευματικὴ παραγωγὴ τῆς Ἑλλάδος. Ἡ Κυβέρνησις παύει ἕνα Πολέμην ἀπὸ τὴν Ἐθνικὴν Πινακοθήκην, διὰ νὰ διαθέσῃ τὰς ἑκατὸν πενήντα δραχμὰς τοῦ μισθοῦ του εἰς δύο τρεῖς ἀργομισθοὺς, τὸ κοινὸν ἀκολουθοῦν τὰ παραδείγματα τοῦ τοῦ δίδονται δὲν διαβάσει, δὲν πηγαίνει εἰς τὸ θέατρον, δὲν ἀκούει μουσικὴν καὶ βυθίζεται ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν βαθύτερα εἰς τὴν ἀδιαφορίαν, εἰς τὴν πεζότητα.

Καὶ ὅμως οἱ ἐργάται ἐπιμένουν, τὸ θέατρον ἀναβιβάζει ἔργα νέα, βιβλία νέα ἐκδίδονται, καλ-

λιτέχναι μένουν κλεισμένοι μέσα εἰς τὰ ἐργαστήρια, ἐνῶ τὸ κράτος τρέφει ἐκείνους ποῦ βυζαίνουν τὸν προὔπολογισμόν ἐξηπλωμένοι εἰς τὴν λιακάδα. Κανείς δὲν παραπονεῖται. Καὶ μόνον παραπονοῦνται οἱ καλαίσθητοι καὶ οἱ ὠραιοπαθεῖς, εἰς τοὺς ὀπρίους δὲν δίδονται τόσον συχνά, ὅσον ἔπρεπε, αἱ εὐκαιρίαι νὰ ἀφήσουν τὴν ψυχὴν των νὰ λικνισθῇ εἰς τὸ ὠραῖον.

Πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν ἐδόθη εἰς τὸ Βασιλικὸν θέατρον ὁ «Πτωχοπρόδρομος» δραματικὴ κωμωδία τοῦ Πολέμη. Τὸ Βασιλικὸν θεωρεῖον ἦτο σκοτεινὸν ἢ πλατεῖα κατὰ τὰ δύο τρίτα κενή, κανείς ἐπίσημος δὲν παρίστατο καὶ ἀπὸ τὸν κύκλον τῶν λογίων δὲν παρευρίσκοντο περισσότεροι ἀπὸ πέντε. Κανείς μας δὲν ἐξεπλάγη δι' ὅλα αὐτὰ καὶ ὀλιγώτερον ἀπὸ ὅλους ὁ Πολέμης. Καὶ ὁμως ἔδωκε τὸ ἔργον του καὶ ἐκέρδισε καὶ τὸ ὀλιγώτερον ἀπὸ ἑκατὸν δραχμὰς ὁ ποιητής. Ἄν αὐτὸ δὲν εἶναι ἐργασία διὰ τὴν ιδέαν, τί εἶναι τέλος πάντων;

Καὶ ὁμως τὸ ἔργον τοῦ Πολέμη ἦτο ἄξιον καλλιτέρας τύχης. Θεατρικὸς συγγραφεὺς δὲν εἶναι ὁ Πολέμης, διότι κανείς λυρικός ποιητής δὲν κατορθώνει νὰ εἶναι ποιητής δραματικός. Ὅπου ὁ λυρισμὸς πλεονάζει ἐκεῖ ὑστερεῖ τὸ δραματικὸν στοιχεῖον. Ἀλλὰ ὁ Πολέμης μᾶς ἔδωκε μίαν νέαν ὄψιν τοῦ Βυζαντίου, καὶ ἄλλοῦ ὅπου ἡ ἐθνικὴ συνείδησις εἶναι περισσότερο ἀνεπτυγμένη, μόνον ὁ νεωτερισμὸς αὐτὸς θὰ ἐγέμιζε τὸ θέατρον ἐπὶ σειρὰν παραστάσεων.

Διότι ἐχορτάσαμεν ἕως τὴν τῶρα τὸ Βυζάντιον αἰμοχαρὲς, κακοῦργον, βάρβαρον, ἄγριον, φιλήδονον, ἀποκρουστικόν. Οἱ συγγραφεῖς μας, οἱ ὁποῖοι ἠθέλησαν ν' ἀνεβάσουν εἰς τὴν σκηνὴν Βυζαντινὰς ὑποθέσεις, κατώρθωσαν νὰ εὑρουν μόνον τὰς ἐρυθρᾶς σελίδας τῆς Βυζαντινῆς μας ἱστορίας. Καὶ ἂν ἀκόμη τὸ Βυζάντιον δὲν κατώρθωσε νὰ περιληφθῇ τοῦλάχιστον ἀπὸ τοὺς πολλοὺς εἰς τὸν κύκλον τῆς ἐθνικῆς μας ἱστορίας δύο εἶναι τὰ αἴτια. Εἰς τὴν ἀδιαφορίαν μὲ τὴν ὁποίαν διδάσκεται εἰς τὰ σχολεῖα ἡ ἔνδοξος ἱστορία του, καὶ εἰς τὸν τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον τὸ θεατροποιήσαν οἱ συγγραφεῖς μας.

Ὁ Πολέμης ἐπῆρε τὰ ποιήματα τοῦ Θεοδώρου Προδρόμου τοῦ χαριτωμένου λυρικοῦ τοῦ ἑνδεκάτου αἰῶνος, καὶ ἀπὸ αὐτὰ μᾶς ἔδωκε Βυ-

ζάντιον φαιδρὸν, λυρικὸν, εὐχάριστον. Ὁ ποιη-
τῆς αὐτὸς, ὁ ὁποῖος ἔμεινεν εἰς τὴν ἱστορίαν
γνωστὸς μὲ τὸ ὄνομα Πτωχοπρόδρομος, ἦτο
βέβαια οἰκογενειακῶς δυστυχῆς. Ἄλλ' ὁ ἴδιος
ἐτραγούδησε μὲ τόσην φιλοσοφικὴν χάριν τὴν
δυστυχίαν του καὶ ὁ Πολέμης κατώρθωσε νὰ
διατηρήσῃ τόσον ζωηρὰν τὴν χάριν αὐτὴν ὥστε
ὁ δυστυχισμένος οἰκογενειακὸς βίος νὰ γίνῃ
πραγματικῶς δραματικὴ κωμωδία εὐχάριστος,
πνιγμένη μὲ ἐπεισόδια δραματικά, δίδουσα μίαν
εἰκόνα τοῦ Μεσαιωνικοῦ μας βίου διαφορετικὴν
ἀπὸ ἐκείνης ποῦ εἶχαμεν ὡς τώρα. Ἐκεῖνο ποῦ
λέγει ὁ Βερλαῖν διὰ τὸν Μεσαιῶνα «*érotisme et
delicat*» δὲν βγαίνει βέβαια τελείως ἀπὸ τὴν
δραματικὴν κωμωδίαν τοῦ Πολέμη. Ἄλλὰ τοῦ-
λάχιστον δὲν εἴμεθα εἰς τὴν αὐτὴν εἰς τὴν ὁ-
ποίαν ἕως τώρα ἐβλέπαμεν μόνον νὰ κόβονται
μύτες καὶ νὰ βγάζονται μάτια. Ὁ ἴδιος ὁ αὐτο-
κράτωρ Ἰωάννης Κομνηνὸς παριστάνεται καλὸς
καὶ προσοδευτικὸς ἡγεμὼν, ὁ ὁποῖος τὸν ποιητὴν
του τὸν διακηρύττει «*ψυχὴν τῆς βασιλείας μου*».

Τὸ ἔργον τοῦ Πολέμη ἐπαίχθη τέσσαρας φορὰς
εἰς τὸ Βασιλικὸν Θέατρον. Βεβαίως καὶ τοῦ
ἔλειπε διὰ νὰ προσοδύσῃ. Ὁ ὠραῖος κρουσά-
λινος καὶ μεστὸς στίχος τοῦ Πολέμη, δὲν εἶναι
ἀρκετὸς δι' ἓνα θεατρικὸν ἔργον. Ὁ ποιητῆς
εἶναι πολὺ λεπτὸς, πολὺ λυρικὸς, πολὺ συμπα-
θητικὸς. Ἄλλὰ δὲν ἔχει δύναμιν καὶ ἡ σκηνὴ
θέλει δύναμιν. Ζήτημα ἰδιοσυγκρασίας καὶ αὐτό,
ἀλλὰ σκόπελος ὄλων τῶν λυρικῶν ποῦ θέλουν
νὰ παιχθῶν εἰς τὸ θέατρον. Καὶ τὸ ἔργον μετὰ
τὴν τετάρτην παράστασιν ἀπεσύρθη ἀπὸ τὸ πρό-

γραμμα.

Μᾶς ἔμεινεν ὅμως πραγματικῶς ἡ μουσικὴ
ὠραίων στίχων τοῦ Πολέμη. Τώρα ποῦ ἡ ποίη-
σις ἔγινε φιλοσοφία, γεωμετρία, βάρθος, ἄλγεβρα,
ἀλαμπουρνεζισμὸς ἢ ποίησις τοῦ Πολέμη φαί-
νεται ἀπηρχαιωμένη. Μικροὶ νεοσοὶ, μὲν
ζευγαρώσαντες δύο ῥίμας, ὅταν ἀκούσουν τὸ
ὄνομα τοῦ Πολέμου, στριφογυρίζουν μὲ περι-
φρόνησιν τ' ἀμούστακα¹ χεῖλάκια των. Τέσσαρες
ἀταλαβίστικοι στίχοι, ὑπογεγραμμένοι μὲ ἓνα
ὄνομα ἀκατανόητον, ἐξασφαλίζουν τώρα εὐκο-
λότερα τὴν ἀθανασίαν. Τί τὰ θέλετε ὅμως; Ἐ-
κεῖνοι ποῦ δὲν ἔχουν² κτελερὰ χεῖλη ἀμούστακα καὶ
δὲν ἔχουν ἀκόμη χεῖλη ξεδοντιασμένα, ἐκεῖνοι
ποῦ δὲν μουρομουρίζουν τὸν Σοῦτσον, ἀλλὰ καὶ
δὲν ἐνθουσιάζονται μὲ τοὺς ἀκατανόητους νεοσο-
σοὺς, ἐκεῖνοι τέλος πάντων ποῦ δὲν εἶναι οὔτε
νέοι πλέον οὔτε γέροι ἀκόμη, ἐκεῖνοι εἰς τοὺς
στίχους τοῦ Πολέμη εὐρίσκουν τὴν εὐχαρίστησιν
ποῦ αἰσθάνεται κανεὶς εἰς κάθε τι ποῦ μιλεῖ εἰς
τὴν καρδιά μας καὶ ὄχι εἰς τὴν σκέψιν μας. Ἄν
αὐτοὶ εἶναι οἱ ἐλαφροὶ καὶ οἱ τιποτένιοι καὶ οἱ
μηδαμνοὶ, συγχωρήσατέ τους. Ἐνας Ἀλφιέρης
ἐφιλοδόγησε νὰ τραγουδήσῃ «*τὰς γυναῖκας, τοὺς
ἰππώτας, τὰς μάχας, τοὺς ἔρωτας*».